

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р **Емилия Любомирова Сидерова**

член на научното жури, утвърдено със Заповед № РД 38-168/21.03.2019 г.
на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“

на дисертационния труд
на **Симона Здравчева Велева-Стойнова**
на тема

„СВОБОДА НА СЛОВОТО – НАЦИОНАЛНИ И ЕВРОПЕЙСКИ ИЗМЕРЕНИЯ“

за придобиване на образователната и научна степен „доктор“
по професионално направление 3.6. Право (Конституционно право)

Предмет на становището е представения от Симона Здравчева Велева-Стойнова дисертационен труд на тема „Свобода на словото – национални и европейски измерения“. Докторантът е отчислен с право на защита със заповед № РД-38-168/21.03.2019 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ проф. д.ф.н. Анастас Герджиков. Проведената процедура отговаря напълно на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Общи данни за научния труд

Представената докторска дисертация е в общ обем от 361 страници, включително съдържание и списък на използваната литература. Състои се от въведение, три глави и заключение. Използвани са 553 бележки под линия. Използваната литература включва 268 източника, от които 136 на кирилица и 132 на латиница. Впечатление прави изключително богатата и актуална съдебна практика. В анализа на труда са включени 143 решения на Европейския съд за защита правата на човека и основните свободи; 28 решения на Съда на Европейския съюз; 22 решения на Конституционния съд на Република България; 11 решения на други конституционни съдилища – на Федералния конституционен съд на Германия, на Конституционния съд на Италия, на Конституционния съд на Австрия, на

Конституционния съд на Хърватия, на Конституционния съд на Словакия, на Конституционния съд на Чехия и на Конституционния съвет на Франция, както и 12 решения на Върховния съд на САЩ. В структурно отношение основните правни въпроси, засегнати в дисертацията са разгледани балансирано в отделните ѝ глави. Дисертацията има ясна структура и обособени части.

Достойнствата на труда са ясно дефинирани, добре аргументирани са тезите, съпътствани със задълбочен анализ, конкретни изводи и препоръки по всеки от засегнатите проблеми. Изложението се отличава с пълнота, добро познаване на теорията и практиката, както по отношение на българската, така и по отношение на чуждестранната доктрина в тази област. Представената проблематика и авторови позиции са изложени ясно, което прави дисертацията интересна и четивна.

Представени са автореферат и публикации, с които докторантът участва в процедурата. Броят на разработките по темата е внушителен. Освен с дисертационния труд „Свобода на словото – национални и европейски измерения“ Симона Велева-Стойнова участва с 14 публикации, както на български, така и на английски език.

Анализ на дисертационния труд

Дисертационният труд е посветен на свободата на словото и неговите национални и европейски измерения. Актуалността на изследването е обусловена от изключително динамичния характер на развитието на обществените отношения, които засягат свободата на словото, от интензивното законодателство, както на национално ниво, така и от страна на Европейския съюз.

Предметът на изследване е свободата на словото като основна ценност на съвременния демократичен конституционализъм. Обект на изследването е развитието и утвърждаването на свободата на словото в системата от ценности, които очертават каталога на основните права, закрепени в Конституцията, разбрана като ценностна харта, както и нейното проявление и отражение върху цялостния правов ред, което я обособява като предпоставка за упражняване на редица други права и за гарантиране на демократично управление чрез дискусия. Целта, която авторът си поставя е да открие систематичното и структурно развитие на концепцията за свободата на словото като основна ценност на съвременния конституционализъм на европейско и национално ниво. Съдържанието на труда и направените в него изводи отговарят на поставените в изследването основни задачи. Докторантът е използвал умело и уместно различни правни методи – исторически, сравнителноправен, системен, структурно-функционален метод, аксиологичен и телеологически подход.

В първа глава докторантът разглежда понятието за свобода на словото, озаглавена „Свобода на словото – понятие и еволюция“.

Разгледани са най-широко утвърдените теории в доктрината за същността на това понятие. Авторът прави разграничение между понятията „свобода на словото“ и „право на изразяване на мнение“ и защитава тезата, че макар близки по съдържание, двете понятия имат различни нюансирани разлики. Обосновава се, че свободата на словото е събирателно понятие, което предшества и идентифицира правото на свободно изразяване, като основно човешко право и неговите производни права. Свободата на словото е разгледана в широк смисъл като ценност, а в тесен – като една от формите на правото на изразяване на мнение. Обсъдени са основните теории за свободата на словото като основно средство за себеизява и развитие на личността, като основно средство за поддържане на плурализма и участие в управлението, както и като средство за контрол от обществото над властта. Докторантът демонстрира добро познание на водещите автори и международните източници, като същевременно представя сполучливо свой авторов подход. При обсъждане на понятието, наред с основните теории, свободата на словото е разгледана и като основно човешко право в трите си проявления – право на изразяване на мнение, свобода на печата и другите средства за масова информация и право на търсене, получаване и разпространяване на информация. Направен е обзорен сравнителноправен анализ на основните международни източници. Обсъдени са сходствата и различията на уредбата и формулировките във Всеобщата декларация за правата на човека, Международния пакт за граждански и политически права, Международния пакт за икономически, социални и културни права, Интер-американската конвенция за правата на човека, Африканската харта за правата на човека и народите, Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, Азиатската харта, както и Първата поправка от Конституцията на САЩ.

В първа глава е разгледана подробно еволюцията на свободата на словото от Древността до наши дни. Впечатление прави задълбочения анализ на различните периоди, като специално внимание се обръща на свободата на словото в историята на българската държава и право. Задълбочен юридически анализ е представен на законодателството в сферата на печата и свободата на словото по време на Търновската конституция.

Във втора глава – „Съвременни измерения на свободата на словото“ докторантът защитава тезата, че наред с трите комуникационни права свободата на словото като конституционна ценност се съдържа и в други конституционни права и свободи на гражданите. Подробен анализ е направен на всяко от трите комуникационни права, като при правото на изразяване на мнение акцент е поставен на правото на изразяване в личната, религиозната и търговската сфера, на политическото и на художественото изразяване. Направени са предложения *de lege ferenda*, както при анализа на правото на информация, така и при разглеждането на

въпроса за свободата на печата и другите средства за масова информация. Дисертацията обсъжда и въпроса за саморегулация на медиите, като е представен анализ на нормативната уредба и на различните способи на т.нар. „меко право“. Подробно са анализирани стандартите, които прилага Европейския съд по правата на човека по чл. 10 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи – ограничението да е предвидено в закон, да е необходимо в едно демократично общество и да преследва легитимна цел. Използвана е богатата практика, разгледани са редица решения, които не са анализирани досега в българската теория. Обобщена е уредбата в различни европейски държави, като докторантът умело разглежда проблематиката в сравнителноправен план при обсъждане на границите на правото на изразяване. Особено внимание е обърнато на европейското законодателство, като докторантът демонстрира отлични познания на правото на Европейския съюз. Засегнат е подробно въпроса за взаимоотношенията между Хартата на основните права на Европейския съюз и Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи.

В трета глава „Граници на свободата на словото. Актуални проблеми и особености“ се обсъжда темата за правно гарантираните блага, които влизат в колизия със свободата на словото. Задълбочен анализ е направен на правото на достойнство, чест и добро име, на националната сигурност, на предотвратяването на безредици и престъпления, на защитата и неприкосновеността на личния живот, моралът и добрите нрави, на интелектуалната собственост и преценката на баланса в случаите, които влизат в колизия със свободата на словото. Всяка от гаранциите е представена задълбочено, като е съпътствана с конкретни предложения *de lege ferenda* и подробен сравнителноправен преглед.

Безспорно, най-съществен принос съставлява втората половина на втора глава, в която докторантът очертава няколко актуални проблеми на свободата на словото, свързани с правния режим на собствеността на медиите, речта на омразата, защитата на тайната на журналистическите източници, поддържането на авторитета и неприкосновеността на съдебната власт, защитата на личните данни, правото да бъдеш забравен и свободата на словото в интернет. Всички тези проблеми са анализирани подробно не само по отношение на националното законодателство и правото на Европейския съюз, но и в международен план.

Заключението на труда обобщава основните научни проблеми, поставени в него, като се отличават с оригинални изводи, с актуални и практически предложения на разрешаването им.

Приноси моменти

Авторефератът отразява точно и вярно най-важните аспекти на дисертационното изследване, а справката за приносите съдържа реалните научни постижения на докторанта.

Приемам научните приноси във вида, в който са представени от докторанта. Сред тях могат да се очертаят следните основни приносни моменти:

- Актуалността на изследването и разглеждането за първи път в българската литература цялостно на свободата на словото като ценност на съвременния демократичен конституционализъм. Свободата на словото е разгледана в нейните философски и нравствено-етични проявления, които намират своето нормативно закрепване в установения правен ред, което предлага ясен модел за разграничението между ценностите свобода на словото и трите комуникационни права, като наред с това тя е разгледана като елемент и предпоставка на редица други основни права.

- Принос представлява разглеждането на понятието за свобода на словото в широк и в тесен смисъл, като са разгледани и дискутирани подробно наличните теоретични обяснения и предложена самостоятелна функционална рамка на понятието.

- Дисертационният труд анализира свободата на словото, както в западноевропейската традиция, така и нейните корени по българските земи, като са разгледани източниците Славянска Еклога, Закон за съдене на людете, Душановия закон и др.

- Със значимост за правната теория може да бъде приет анализът на свободата на словото в контекста на защитата на правата на човека от правото на Европейския съюз и проблемът на взаимодействието между ХОПЕС и ЕКЗПЧ.

- За приносен момент може да бъде счетен анализът на правото изразяване на мнение и неговите форми – в личната и религиозната сфера, политическото, търговското и художествено изразяване.

- Анализът и обсъждането на темите, свързани с правния режим на медийната собственост и подробният анализ на Закона за задължителното депозирание на печатни и други произведения и за обявяване на разпространителите на доставчиците на медийни услуги и направените предложения *de lege ferenda*, също представляват съществен принос.

- Съществени за научната теория са разсъжденията, свързани със защитата на личните данни и гарантирането на свободата на словото в контекста на новите правила за защита на данните, като подробно е анализиран, както новият Общ регламент за защита на данните, така и Закона за защита на личните данни и съпътстващите го промени.

Заклучение

Изложеното мотивира заключението ми, че дисертационния труд на тема „Свобода на словото – национални и европейски измерения“ отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България и правилника към него, притежава необходимите качества за даване на неговия автор на образователната и научна степен „доктор“, поради което **давам положителна оценка и**

ПРЕДЛАГАМ

на членовете на Научното жури съвет да вземат решение да **бъде присъдена на Симона Здравчева Велева-Стойнова образователната и научна степен „доктор“** по професионално направление 3.6. ПРАВО (Конституционно право).

май 2019 г.

доц. д-р Емилия Сидерова